

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARGA TIKUVCHI YO'NALISHINI O'RGATISH METODLAR

Raxmatillayeva Shaxodat Muminjonovna

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada inklyuziv ta'limni rivojlantirish va tikuvchilikni rivojlantirish keng yoritildi. O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish davlat, jamiyat va imkoniyati cheklangan bolalar hamda ularning ota-onalari manfaatlariga xizmat qiladi, deb hisoblayman. Maktab, kollej, litsey yoki oliy o'quv yurtlaridagi o'quv jarayoni nafaqat bilim olish, balki muloqot qilish, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish va natijada ijtimoiy hayot bilan tanishtirishdan iboratdir. Bu butun jamiyatning nogiron bolalar va kattalarga nisbatan ijobiy munosabatini o'zgartirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada shu shunga doir ko'plab kerakli fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, davlat, o'quvchilar, imkoniyati cheklangan bolalar, autism, BMT.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilarga tikuvchi yo'nalishini o'rgatish uchun quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

1. Har bir o'quvchi kuchli va zayif tomonlariga e'tibor qaratilgan individual dastur tuzish orqali tikuvchi yo'nalishi o'rganishi mumkin.

2. Tikuvchi yo'nalishini o'rganuvchilar uchun qo'llanmalar, videolar, interaktiv darslar va boshqa turdagi ma'lumotlar bilan ta'minlash.

3. O'quvchilarga amaliy mashg'ulotlar orqali tikuvchi yo'nalishini o'rganish imkoniyatini berish. Masalan, matematika mashg'ulotlari yoki kimyo laboratoriyasi amalga oshirilishi.

4. Tikuvchi texnologiyalardan foydalanish: Interaktiv darslar, onlayn platformalar va boshqa tikuvchi texnologiyalardan foydalanib, o'quvchilarni motivatsiya qilish.

5. O'yinlar va musobaqalar orqali tikuvchi yo'nalishi o'rganayotgan talabalar uchun motivatsiya yaratish.

6. O'yinchilarning rivojlanishi va yangi ma'lumotlarni bilib borishi uchun shaxsiy taqvimni yaratish va ularga monitoring qilish orqali ularning rahbarlikda turib boradiganligini ta'minlash.

Bu metodlardan bir necha tashkil etib topishingiz kerak, chunki har bir talaba farqli bo'lganda faolroq bo'lishi mumkinligi mavjud. Hozirgi kunda ko'plab davlatlar qatori O'zbekistonda ham imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim va tarbiya olishlari, tibbiy muolajalar olib borishlari uchun imkoniyatlar yaratib kelinmoqda va bunday insonlar va bolalarning haq-huquqlari qonun hujjatlari bilan mustahkamlab qo'yilgan va himoya qilinmoqda. BMT ning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyaning xalqaro standartlari, shuningdek, "nogiron" so'zi o'rniga "nogironligi bo'lgan shaxs" atamasidan foydalanishni nazarda tutuvchi "Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risida" gi Qonun yurtimizda yuqoridagi toifaga mansub shaxslarning huquq va manfaatlarini ifodalashga xizmat qiladi.

BMTning Nogironlar huquqlari to'g'risidagi Konvensiyasiga muvofiq, inklyuziv ta'lim (fransuzcha «inclusif» — «o'ziga qo'shgan» so'zidan) — nogironligi bo'lmagan bolalarning nogironligi bo'lgan bolalar bilan birgalikda o'qitilishi deb hisoblanadi.

Ko'pgina davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, ommaviy maktabdagi maxsus sinflar bolalar jamoatchiligi tomonidan qabul qilinmaydi.

To'g'ri, ba'zi davlatlarda shunday tajribalar amalga oshirilgan bo'lib, birinchi nogironligi bo'lgan bolalar uchun alohida sinflar tuzilib, keyin asta-sekin ular umumiy sinflarga qo'shilgan.

Bunday yondashuv bolalarning muloqot qilishlariga imkoniyat yaratishi mumkin, lekin ularning o'zaro muloqoti o'qish jarayonidan tashqarida cheklangan bo'lib qoladi. Jismoniy imkoniyati cheklangan bolalar umumiy maktabda uyg'unlashgan sharoitda ta'lim olishlariga hech qanday to'siq bo'lishi mumkin emas, chunki ularning aqliy salohiyatlari cheklanmagan.

Ular duch keladigan asosiy to'siqlar – bu maktab binosining moslashtirilmagani hamda maktab rahbariyati, o'qituvchilar va nogironligi bo'lmagan o'quvchilarning otaonalari tomonidan salbiy va kamsituvchi munosabati. Ko'pchilik jismoniy nogironligi bo'lgan bolalar umumiy maktablarga qatnay olmagani tufayli uy sharoitida sifatsiz ta'lim olishga majbur bo'lmoqdalar.

Muammo bu yerda bolaning jismoniy holatida emas, balki umumiy maktablarda sharoitlar yaratilmaganida. Davlat tomonidan ajratilgan 2 foiz kvota asosida I va II guruh nogironligi bo'lgan talabalar oliy ta'lim muassasalariga imtiyozli ravishda o'qishga qabul qilinganidan so'ng, bir qator to'siqlarga duch kelishdi.

OTMLar o'quv binolarida sharoitlar bo'lmagani tufayli, alohida nogironligi bo'lgan talabalar uchun akademik guruhlar tashkil qilindi. Bu muammoni hal etish uchun qaror loyihasida OTMLarning o'quv binolari va talabalar yotoqxonalarida nogironligi bo'lgan talabalar uchun shart-sharoitlar yaratilishi ko'zda tutilgan

Kiyim tikish jarayoni uch asosiy bosqichdan iborat:

1. Model, konstruksiya va andazalar tayyorlash;
2. Gazlamani tikishga tayyorlash va bichish (ya'ni tayyorlov);
3. Buyumni tikish va bezash.

Kiyimlarni ko'plab ishlab chiqarish uchun buyumlarning modellarini yaratish va loyihalash bilan modalar uyi, texnika, tajriba laboratoriyalari, ayrim korxonalarda esa yuqori malakali rassom -modellerlar va konstruktorlari bo'lgan eksperimental sexlar modalar uyi rahbarligida shug'ullanadi. Buyumlarni konstruksiyalash ular konstruksiyasini yaratish jarayonidan iborat.

Konstruksiya buyumning haqiqiy kattalikdagi chizmasi ho'lib, unda qirqimlar bo'yicha detallaming tutashish joylari va tikish llullari ko'rsatiladi. Andazalar, texnik hujjatlar va modellaming namunalari tikuvchilik fabrikasiga keltiriladi. Har bir tikuvchilik korxomisida tikish jarayonida kiyim uchta asosiy uchastkadan; eksperimental sex, tayyorlov-bichish llichastkasi va tikuv sexidan o'tadi.

Fabrika eksperimentaJ sexi xodimlarining vazifalari: modalar uyidan modellar namunalari, kiyim andazalarini va texnik hujjatlarini olish; andazalami tekshirish;

ko'paytirish Vd tayyor; andazalami aralash joylashtirish uchun razmer va rostlami birlashtirish; andazalami ekspremental yo'l bilan joylashtirish va gazlama sarli normasini aniqlash; trafaretlar tayyorlash; ishlab chiqarishda gazlamalardan rug'ri foydalanishni nazorat qilishdan iborat.

Tayyorlash sexida gazlamalar qabul qilinadi va saqlanadi, sifati tekshiriladi, gazlama to'plari uzunligi o'lchanadi va saralanadi, to'sharnalarga gpzlarna tanlanadi, to'shamalaming ustki qavatlari bo'rlanadi. Bichish sexida gazlamalar to'shaladi, to'shama bo'laklarga qirqiladi, buyum detallarini qirqib olinadi, bichish sifati rekshirilib, bichilgan detallar to'plab qo'yiladi.

Tikuvchilik sexida choklaydigan va maxsus mashinalar, shuningdek namlab - isitib ishlov beradigan uskunalar bilan jihozlangan texnologik potoldajda kiyim tikiladi. Yirik korxonalarda pardozlash sexida namlab - isitib ishlash operatsiyalari bajariladi, natijada tayyor, kiyim tovar ko'rinishini oladi. Pardozlash sexidan kiyim tayyor maxsulotlar omboriga jo'natiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ahmadjonov, A Abdullayev, M Mamayusupov, O Umarjonov. (2021). Raqamli iqtisodiyotda boshqaruv muammolari. Science and Education, 2(10), 636- 642.

2. AA, Mulaydinov Farkhod Muratovich. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, AFZALLIKLARI VA AMALIY AHAMIYATI. AXBOROTKOMMUNIKASIYA TEXNOLOGIYALARI VA TELEKOMMUNIKASIYALARNING ZAMONAVIY MUAMMOLARI VA ECHIMLARI ONLAYN RESPUBLIKA ILMIY-TEXNIK ANJUMANINING MA'RUZALAR TO'PLAMI, 2 (6), 794

3. A Abdullaev. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT - KADRLAR TAYYORLASHNING DOLZARB MASALALARI.

4. Мукумова, Ф. Х. (2021). МИЛЛИЙ ХУНАРМАНДЧИЛИК ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА ЎҚУВЧИЛАРНИ ИЖОДКОРЛИККА ҚИЗИҚТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИАТЛАРИ: DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.77.73.052> Мукумова Феруза Худойкуловна Термиз давлат университети, технологик таълим кафедраси катта ўқитувчиси. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (1-Махсус сон), 154-159.

5. Мукумова, Ф. Х. (2021). ОСНОВНЫЕ КРИТЕРИИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ К УЧЕБНОМУ ПРОЦЕССУ: DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.83.90.053> Мукумова Феруза Худайкуловна, Преподавательница Термезского государственного университета. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (1-Махсус сон), 150-153.

6. Hudaykulovna, M. F., & Qosimov, P. S. U. (2019). Formation of a Conscious Attitude to Study and Work, Ensuring Business Skills for Mental and Physical

Development. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).

7.Khudoikulovna, M. F. (2021). The role of heredity in the development of creativity. In Euro-Asia Conferences (Vol. 4, No. 1, pp. 5-6).

8.Khudoikulovna, M. F. (2021, March). THINKING MOTIVES THAT ENCOURAGE STUDENTS TO BE CREATIVE. In E-Conference Globe (pp. 65-66).